

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Työuran aikainen jatkuva oppiminen

- alustavat ehdotukset

Laura Rissanen

Valtiosihteeri, työryhmän puheenjohtaja

Sidosryhmäkuuleminen 5.3.2024

Toimeksianto:

- Työryhmän tehtävä on valmistella ehdotuksia keinoista, joilla tuetaan **työuran aikaista jatkuvaa oppimista, parannetaan työllisyyttä ja tasapainotetaan valtion taloutta**. Tavoitteena on vahvistaa erityisesti niiden henkilöiden osaamista, joiden **työmarkkina-asema on heikko ja koulutustaso matala**.
- Työryhmän tehtävänä on selvittää **keinoja, joilla koulutuksen tuoma hyöty kattaisi siitä aiheutuvat kustannukset**. Työryhmän tulee myös selvittää, millaisia muutoksia työryhmän esittämät ehdotukset edellyttäisivät työnantajilta, julkiselta koulutusjärjestelmältä ja koulutuksen järjestäjiltä.
- Toimikausi 1.10.2023-31.3.2024

Työryhmän työskentelystä

- Työryhmä on työssään keskittynyt tarkastelemaan toimeksiannon määrittämän tehtävän lisäksi erityisesti niitä kohderyhmiä ja aloja, joihin aikuiskoulutustuen lakkauttaminen vaikuttaa eniten.
- Työryhmä on kuullut mm. Työllisyysrahastoa, OKM:n kokoamia tilasto- ja tutkimustietoja aikuiskoulutuksesta, VM:n edustajaa mahdollisesta lainapainotteisesta tukimuodosta, Työterveyslaitosta työuran aikaisen kouluttautumisen vaikutuksista työhyvinvointiin, työssäjaksamiseen ja työurien pituuteen, Kokkolan yliopistokeskusta Vantaan kaupungille räätälöidystä erityisopettajien koulutuksesta, Oulun ammattikorkeakoulua lähi- ja perushoitajille suunnatuista työn ohessa tehtävistä sairaanhoitajakoulutuksista, Jatkuvan oppimisen palvelukeskus JOTPAa, Sitran Osaamisen aika –hanketta sekä Eläketurvakeskusta ammatillisen kuntoutuksen vaikuttavuudesta.
- Työryhmälle on myös esitelty pohjoismaisia aikuiskoulutusmalleja

Aikuiskoulutustuen käyttäjät

- Vuonna 2022 aikuiskoulutustukea maksettiin 30 124 henkilölle. Tukea maksettiin yhteensä 177,9 miljoonaa euroa. Tuensaajista naisia oli 76 prosenttia ja miehiä 24 prosenttia.
- Toimialoittain tarkasteltuna tuen käyttö painottuu erityisesti sosiaali- ja terveysaloille, jotka vuonna 2021 edustivat 19 prosenttia työllisistä ja 36 prosenttia tuensaajista. Tuen käyttö on keskimääräistä vähäisempää erityisesti alkutuotannossa, teollisuudessa ja rakentamisessa.
- Vuonna 2022 tuensaajista 45 prosenttia opiskeli ammattikorkeakouluissa, 26 prosenttia ammatillisissa oppilaitoksissa, 26 prosenttia yliopistoissa ja 3 prosenttia muissa oppilaitoksissa.
- Tuensaajista 82,9 % suoritti tutkintoon johtavaa koulutusta. Tutkinnon osia ja ammatillista lisä- tai täydennyskoulutusta suoritti 13,8 % ja muita koulutuksia 3,3 % tuensaajista.
- Aikuiskoulutustuen roolia osana aikuisopiskelijoiden toimeentuloa voidaan arvioida tarkastelemalla 40-vuotiaiden opiskelijoiden tuloja. Tarkasteluryhmästä 8 % sai aikuiskoulutustukea, 8 % opintorahaa, 13 % yleistä asumistukea, 17 % työttömyysturvaetuutta, ja 76 % sai palkkaa. 62 % opiskelijoista sai pelkkää palkkatuloa, eli he saivat palkkatuloa mutta ei mitään edellä mainituista etuuksista.

Työpaikalla tapahtuva oppiminen ja henkilöstökoulutus

- Suuri osa työuran aikaisesta jatkuvasta oppimisesta tapahtuu työpaikoilla erilaisina koulutuksina ja muina osaamispalveluina ja merkittävästi muulla tavoin työssä oppimisena.
- Tutkimusten ja kyselyjen perusteella työnantajan tarjoaman koulutuksen osuus työssä oppimisen kokonaisuudessa on vähentynyt (esim. Työolobarometri, Yritysten henkilöstökoulutus CVTS) ja työssä olevat kehittävät osaamistaan yhä useammin työtehtävien ohessa sekä vuorovaikutuksessa työyhteisön kanssa.
 - Työolobarometrin mukaan vuonna 2022 40 % palkansaajista oli osallistunut edellisen vuoden aikana työnantajan tarjoamaan koulutukseen, kun ennen vuotta 2020 osuudet olivat yli 50 %. Eri ryhmien välillä on eroja: koulutukseen oli osallistunut työntekijöistä 28 %, alemmista toimihenkilöistä 42 % ja ylemmistä toimihenkilöistä 50 %.
 - Itsenäisesti, verkossa opiskelu, oppiminen oppimisryhmissä, työpajoissa ja workshoppeissa ovat lisääntyneet selvästi viime vuosina kummankin aineiston perusteella.
- Sekä PK-yritysbarometrin että Yritysten henkilöstökoulutus CVTS -tilaston mukaan henkilöstölle järjestetty koulutus on sitä yleisempää ja koulutuskustannusten osuus työvoimakustannuksista on sitä suurempaa, mitä enemmän yrityksessä on henkilöstöä
- Jotpan selvityksen mukaan perusasteen tai ammatillisen toisen asteen suorittaneilla on muita harvemmin syntynyt kokemus siitä, että esihenkilö tukee uuden oppimista

Koulutusjärjestelmän koulutusmahdollisuudet työnantajille

- Ammatillista koulutusta voidaan järjestää myös henkilöstökoulutuksena.
 - Henkilöstökoulutus on tietyn työnantajan henkilöstölle järjestettävää koulutusta, joka on osin työnantajan rahoittamaa ja osin julkisesti rahoitettua.
- Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti hallitus avaa ammatillisen koulutuksen järjestäjille mahdollisuuden myydä tutkintoon johtavaa koulutusta markkinoilla kansalaisille vastaavalla tavalla kuin korkeakoulutuksessa.
 - Tilauskoulutuksella vastataan erityisesti osaajapulaan, kun tutkintoon johtavaa koulutusta voidaan myydä markkinoilla.
- Korkeakoulut voivat järjestää opiskelijaryhmälle korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa julkinen tai yksityinen yhteisö.
 - Työnantajat voivat ostaa henkilöstölleen korkeakouluilta tilauskoulutusta tai täydennyskoulutusta henkilöstön osaamisen kehittämisen tarpeisiin.
- Lisäksi työllisyyspalveluiden kanssa yhteisesti rahoitetut koulutukset (RekryKoulutus, MuutosKoulutus ja TäsmäKoulutus)

Jatkuvassa oppimisessa aliedustetut ryhmät

- Suomalaisten aikuisten osaamisen kehittämisen osallistumisaste on maailman korkeimpia. Aikuiskoulutustutkimuksen mukaan yli puolet työikäisestä väestöstä (25-64-vuotiaat) osallistuu aikuiskoulutukseen vuosittain.
- Osallistumisessa on kuitenkin merkittäviä ryhmien välisiä eroja mm. osaamistason, työmarkkina-aseman, iän ja palkkatason perusteella.
- Yksi selittävä tekijä olla osallistumatta koulutukseen on motivaation puute.
 - Aikuiskoulutustutkimuksen mukaan 35% aikuisista ei osallistunut työhön liittyvää opiskeluun lainkaan eikä olisi halunnut osallistua
 - Jotpan selvityksen mukaan 16% työikäisistä kertoo opettelevansa uusia asioita vain pakon edessä ja 9 % ajattelee, ettei uuden oppiminen ole itseä varten.
- Motivaation puute selittää etenkin heikkojen perustaitojen varassa olevien aikuisten osallistumattomuutta. Suomessa heistä 61 % ei osallistunut eikä halunnut osallistua osaamisen kehittämiseen. Osuus on muihin pohjoismaihin verrattuna selvästi suurempi (Ruotsissa ja Norjassa osuus oli 50% ja Tanskassa 55%).

Osallistumattomuuden syitä

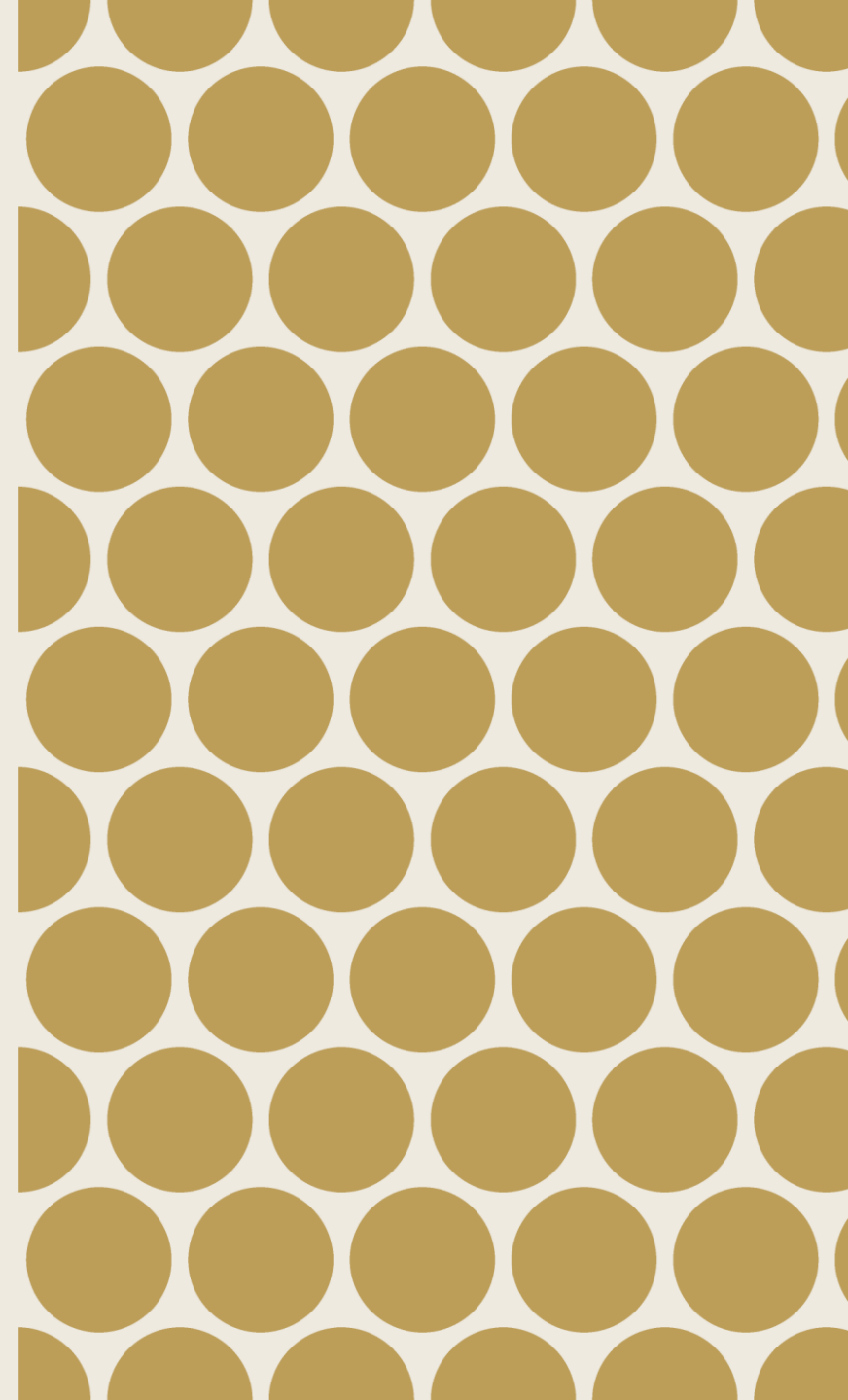
Tutkimusten perusteella aliedustetuilla ryhmillä vähäinen opiskeluhaluus voi johtua seuraavan kaltaisista tekijöistä:

1. Taipumus aliarvioida osaamisen kehittämisen vaikutukset tuloihin ja yliarvioida kustannukset (opiskelun vaatima työmäärä, maksut, palkan alenema) tai koulutusta ei muusta syystä koeta tarpeelliseksi.
2. Negatiiviset kokemukset koulutuksesta tai todetut/koetut oppimisvaikeudet voivat heikentää luottamusta omiin kykyihin ja joiden takia uuden oppiminen tuntuu vaikealta.
3. Heikot perustaidot omaavien henkilöiden lähipiirissä on todennäköisesti henkilöitä, joilla myös on heikot perustaidot ja negatiivinen asenne opiskeluun. Tämä voi vaikuttaa negatiivisesti opiskelua koskeviin päätöksiin ja opiskelumotivaatioon.
4. Itselle sopivia koulutuksia tai kursseja ei löydetä, henkilöllä on epätietoisuutta siitä, mitä haluaisi opiskella tai miten asiassa pitäisi edetä, jos haluaisi lähteä kehittämään omaa osaamistaan.
5. Terveydelliset syyt, jotka korostuvat muita enemmän vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa olevilla.

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Työryhmän alustavat ehdotukset

- Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen edellyttää muutoksia niin työnantajilta, yksilöiltä kuin jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmältäkin.
- Vastuu työuran aikana suoritettavien opintojen aikaisesta toimeentulosta siirtyy aikaisempaa **enemmän yksilöille ja työnantajille sekä edellyttää nykyistä enemmän työn ohessa opiskelua**. Koska aikuiskoulutukseen johtavat syyt ja tilanteet ovat erilaisia, on työryhmä päättänyt esittämään joukon erilaisia, eri tarpeisiin sopivia ehdotuksia
- Ehdotukset jaettu neljään ryhmään:
 - 1) *Opintojen aikaiseen toimeentuloon liittyvät ehdotukset*
 - 2) *Työnantajiin ja työpaikkoihin liittyvät ehdotukset*
 - 3) *Koulutuksiin ja koulutusjärjestelmään liittyvät ehdotukset*
 - 4) *Matalasti koulutettuja ja heikossa työmarkkina-asemassa olevia koskevat ehdotukset*

Opintojen aikaiseen toimeentuloon liittyvät ehdotukset

1. Luodaan lainaperusteinen malli.

- Aikuisopiskelijoille kehitetään lainaan perustuva malli turvaamaan toimeentulo ajalta, jolta henkilö ei saa palkkaa. Malli voitaisiin toteuttaa myöntämällä aikuisopiskelijoille tukea opintojen ajalle opintolainan valtiontakauksen muodossa. Valtiontakaus voitaisiin myöntää esimerkiksi 10 kuukauden ajalle. Mallin kehittämiseksi tulisi määritellä esimerkiksi aikuisopiskelijan ikäraja ja/tai työllisyysehto, lainatakauksen määrä sekä muut ehdot, joiden perusteella lainatakauksen voisi saada.

2. Kehitetään opintotukea. Opintotukea voitaisiin kehittää työuran aikaisia opintoja tukeviksi esimerkiksi:

- Pidentämällä tuen kestoä korkeakouluopintoihin esimerkiksi 10 kuukaudella (lisätukikuukausien saamiselle voisi olla koulutus- tai työllistymistarpeeseen liittyviä ehtoja).
- Nostamalla opintotuen vuositulorajoja aikuisopiskelijoille (esimerkiksi suosimaan aikuisopiskelijoita siten, että ennen ja jälkeen opintojen ansaitut tulot eivät estäisi tuen saamista yhtä tehokkaasti kuin nyt estävät).

Työnantajiin ja työpaikkoihin liittyvät ehdotukset

3. Kasvatetaan työnantajien roolia.

- Mahdollistetaan oppisopimuskoulutukseen osallistuminen, hyödynnetään työllisyyspalvelujen yhteishankintakoulutuksia ja hankkitaan tilauskoulutusta korkeakouluilta (ja tulevaisuudessa ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä).

4. Tehdään opintovapaan kokonaisuudistus.

- Määritellään, minkälainen koulutus soveltuu opintovapaan aikaiseksi koulutukseksi. Joustavoitetaan edellytyksiä, minkälaisiin opintoihin opintovapaata voidaan pitää. Säädetään tarkemmin opintovapaan pitämisestä osa-aikaisena ja opintovapaan jaksottamisesta.
- Selvitetään miten taloudellisia tukia ja opintovapaan oikeuksia ja velvollisuuksia säätelevät lait tukevat toisiaan ja niiden säännökset olisivat nykyistä paremmin yhteen sovitettavissa. Palkallisista opintovapaista sovitaan työnantajien ja työntekijöiden kesken, mutta niiden käyttöön kannustetaan.

Koulutukseen ja koulutusjärjestelmään liittyvät ehdotukset

5. Analysoidaan, kehitetään ja otetaan käyttöön työn ohessa toteutettavia opiskelumalleja.

- Selvitetään tällä hetkellä käytössä olevia työn ohessa opiskelun toimivimpia ja vaikuttavimpia malleja ja niiden kustannuksia.
- Parhaita malleja jatkokehitetään, pilotoidaan ja otetaan käyttöön Jotpan rahoittamissa ja hankkimissa koulutuksissa. Kehittämisessä otettaisiin huomioon myös opintojen aikaiset harjoittelut ja vuorotyötä tekevät.
 - Jotpa on aloittanut kehittämis- ja selvitystyön, ja pilotoi toimivimpia malleja syksyllä 2024 Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Mallien käyttöön ottoon 2025 tarvittaisiin lisärahoitusta.

6. Koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut mahdollistavat työn ohessa opiskelun.

- Erityisesti työikäisille suunnattujen koulutusten toteutuksessa, että niitä on mahdollista suorittaa työn ohessa, Koulutusten toteutusmallien kehittämisessä koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut voivat hyödyntää Jotpan pilotoinnin tuloksia.
 - Hallitusohjelman mukaisesti edistetään oppisopimuskoulutuksen hyödyntämistä

Koulutukseen ja koulutusjärjestelmään liittyvät ehdotukset

7. Lisätään tutkintoja pienempien osaamiskokonaisuuksien tarjontaa ja niiden hyödyntämistä.

- Korkeakoulujen pienten osaamiskokonaisuuksien viitekehys julkaistiin joulukuussa 2023 ja pieniä osaamiskokonaisuuksia rahoitetaan markkinaehtoisesti. Jotpa pilotoi.
- Ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia uudistetaan kannustamaan koulutuksen järjestäjiä tarjoamaan tutkintoa lyhyempiä osaamiskokonaisuuksia työelämän osaamistarpeisiin.

8. Kehitetään sosiaali- ja terveysalan ja kasvatusalan korkeakoulutusta.

- Työryhmä pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveysalan osaajapulaan ja alan henkilöstön osaamistarpeisiin vastataan edistämällä Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen kehittäminen –hankkeen loppuraportin ehdotuksia, jotka liittyvät sosiaali- ja terveysalan siirtymien sujuvoittamiseen korkeakoulusektorien välillä sekä koulutuksen vetovoiman, harjoittelun, kaksoistutkintojen ja jatkuvan oppimisen kehittämiseen.
- Kasvatusalalla on pohdittava myöskin alakohtaisia ratkaisuja.

Matalasti koulutettuja ja heikossa työmarkkina-asemassa olevia koskevat ehdotukset

9. Kohdennetaan koulutuksia matalasti koulutetuille ja heikossa työmarkkina-asemassa oleville.

- Jotpan käytössä olevat molemmat rahoitusinstrumentit, valtionavustukset ja hankinnat, mahdollistavat kohderyhmittäisen kohdentamisen sellaisille ryhmille, jotka koulutuksesta eniten hyötyvät, kuten perusasteen varassa oleville ja muille koulutukseen vähemmän osallistuville.
- Jotpa on myös kerryttämässä tutkimustietoa siitä, millaisilla interventioilla koulutuksesta eniten hyötyvät saadaan osallistumaan koulutukseen enemmän. Tutkimuksellisen kokeilun tulosten käyttöönotto vaatii erillisen rahoituksen Jotpan toimintaan 2025 alkaen.

10. Kehitetään ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen toiminnanohjausjärjestelmiä.

- Kohderyhmä tarvitsee usein enemmän tukea opintoihinsa. Ammatillisen koulutuksen oppimisen tukea kehitetäänkin osana oppimisen tuen uudistusta, jotta opiskelijat saisivat tarvitsemaansa tukea ja ohjausta opintojen aikana.

Mitä seuraavaksi?

- Työryhmän toimeksianto päättyy maaliskuun lopussa
- Loppuraportti luovutetaan työministeri Satoselle, valtioneuvosto voi ottaa sen jälkeen kantaa, mitä ehdotuksia lähdetään viemään eteenpäin
- Osa ehdotuksista vaatii etenkin rahoituksen osalta lisäselvityksiä